

30 การฉายรังสี

ทางเลือกสู่ความตายจริงหรือ

“ การฉายรังสีมิได้เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับผู้ป่วยหรือญาติก็คือ การขอคำปรึกษากับแพทย์ เพื่อให้ได้รับการรักษาดูแลที่ดีที่สุด ”

อาจารย์นายแพทย์สมชาย วัฒนอาภรณ์ชัย
ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

การฉายรังสีเป็นทางเลือกสู่ความตายจริงหรือ คำถามนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอเมื่อผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยทราบว่าผู้ป่วยต้องได้รับการรักษาโดยใช้รังสี และยังมีคำถามอีกหลายอย่างที่คนทั่วไปมักสงสัยอยู่เสมอเกี่ยวกับการใช้รังสีรักษาโรค เช่น ฉายรังสีแล้วจะทำให้มะเร็งวิ่งหนีไปที่อื่นทำให้ผู้ป่วยตายเร็วยิ่งขึ้น ความจริงการรักษาด้วยรังสีมิใช่เป็นสิ่งที่น่ากลัวน่าวิตกหรือทำให้เกิดอันตรายอย่างรุนแรงแต่ประการใด ถ้าผู้ป่วยมีการเตรียมตัวปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องระหว่างการรักษาและหลังการรักษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีผลต่อการรักษาและผลแทรกซ้อนต่างๆ จากการรักษาเป็นอย่างมาก ถ้าผู้ป่วยได้ปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องแล้วอาการแพ้ต่างๆ จะมีน้อยมาก และไม่เป็นที่ให้อาการทรุดลง โอกาสในการหายจากโรคจะมีมากที่สุด

ก่อนอื่นขอทำความเข้าใจก่อนว่า การรักษาด้วยรังสีคืออะไร การรักษาโดยใช้รังสีเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้รักษาโรค ส่วนใหญ่จะเป็นโรคมะเร็งและโรคบางอย่างที่ไม่ใช่มะเร็งที่ไม่สามารถผ่าตัดได้ เช่น เนื้องอกที่อยู่ในบริเวณต่อมพิเจอิตารีในสมองหรือโรคที่รักษาโดยวิธีอื่นไม่ได้ผล เช่น ผลเป็นที่ใหญ่หนูหนา (คีลอยด์) เป็นต้น การรักษาโดยใช้รังสีอาจจะเป็นการฉายรังสีหรือฉายแสง, การสอดใส่แร่, การฝังแร่, การวางแร่, การกินหรือฉีดสารรังสี วัตถุประสงค์เพื่อให้รังสีเหล่านี้ไปทำลายเซลล์ที่เป็นต้นเหตุของโรค ; โดยทำให้เนื้อเยื่อปกติถูกทำลายน้อยที่สุด

รังสีที่ใช้ในการรักษาโรคเป็นรังสีที่มีความถี่สั้นกว่าคลื่นความถี่ของวิทยุ, โทรทัศน์สามารถทะลุทะลวงผ่านผิวหนังอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายรวมทั้งบริเวณที่มีก้อนเนื้องอก

รังสีที่นำมาใช้ในการรักษาโรคแบ่งออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ

1. รังสีเอกซ์ หรือที่เรียกกันว่า “เอกซเรย์” ที่ใช้ในการวินิจฉัยโรค แต่รังสีที่ใช้ในการรักษาโรคจะมีพลังงานสูงกว่า มีอำนาจทะลุทะลวงมากกว่ารังสีที่ใช้ในการวินิจฉัยโรคเป็นอย่างมาก

2. รังสีอนุภาค เช่น รังสีเบต้า, รังสีแกมมา ซึ่งได้จากการสลายตัวของสารกัมมันตรังสี เช่น แร่โคบอลต์ 60, แร่ซีเซียม 137, อิริเดียม 192, ไอโอดีน 131 เป็นต้น แร่เหล่านี้จะให้รังสีแกมมาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีความสามารถในการทะลุทะลวงได้ดีกว่า รังสีเบต้าซึ่งได้จากสารบางอย่าง เช่น ธาตุฟอสฟอรัส 32, ดรอนเซียม 90 เป็นต้น ซึ่ง

รังสีเบต้ามักนำมาใช้รักษาโรคที่อยู่บริเวณตื้นๆ เช่น ต้อเนื้อ เป็นต้น

การรักษาโรคโดยการใช้รังสีมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน

1. การฉายรังสีหรือฉายแสง เป็นการใช้รังสีที่มีต้นกำเนิดรังสีอยู่ภายนอก ร่างกายและอยู่ห่างจากร่างกาย เช่น การใช้เครื่องโคบอลต์, เครื่องเร่งอนุภาคอิเล็กตรอน ซึ่งเครื่องเหล่านี้จะมีเครื่องบังคับลำแสงให้เล็กหรือใหญ่ได้ตามความต้องการ สามารถได้รอบและตั้งทิศทางไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้ ผู้ป่วยอาจจะนอนหรือนั่งบนเตียงระหว่างการฉายรังสี จะไม่รู้สึกร้อนหรือปวดแสบร้อนแต่ประการใด

2. การสอดใส่แร่ หมายถึง การนำแร่สอดใส่เข้าไปในบริเวณต่างๆ ของร่างกายที่มีโรค เช่น มะเร็งของปากมดลูก, มะเร็งมดลูก, มะเร็งหลอดอาหาร, มะเร็งโพรงหลังจมูก เป็นต้น

ขั้นตอนของการทำ ผู้ป่วยอาจจะมีอาการปวดและอึดอัดบ้างจากการสอดใส่อุปกรณ์ ระยะเวลาที่ใช้ขึ้นอยู่กับสารกัมมันตรังสีและปริมาณรังสีที่ต้องการให้ อาจจะเป็นนาทีหรือชั่วโมง

3. การฝังแร่ หมายถึง การนำแร่ฝังเข้าไปในก้อนเนื้อออก, การฝังอาจจะเป็นชั่วคราวหรือถาวร เช่น มะเร็งต่อมลูกหมาก ผู้ป่วยมักจะต้องดมยาสลบเนื่องจากจะมีความเจ็บปวดพอสมควร

4. การวางแร่ หมายถึง การนำแร่กัมมันตรังสีวางไว้บนบริเวณที่ต้องการรักษาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วเอาแร่ออก เช่น ต้อเนื้อ

5. การกินหรือฉีดสารกัมมันตรังสี หมายถึง การที่ผู้ป่วยกินหรือได้รับการฉีดสารกัมมันตรังสีเข้าไปในร่างกาย เช่น การกินสารกัมมันตรังสี ไอโอดีน 131 ใช้ในการรักษาโรคต่อมไทรอยด์เป็นพิษ, มะเร็งของต่อมไทรอยด์ เป็นต้น

การแผ่รังสี

การรักษาโดยการใช้รังสีจะทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการแผ่รังสีได้ซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยและญาติมีความวิตกกังวลจากการที่ได้รับการบอกเล่าต่อๆ กันมา ฟังดูแล้วน่ากลัว ทำให้ผู้ป่วยจำนวนไม่น้อยปฏิเสธการรักษา หรือระหว่างฉายรังสีและมีอาการแพ้ทำให้เกิดอาการกลัวไม่ยอมรักษาค่อ ทำให้ได้รับการรักษาไม่ครบ มีผลให้โรคร้ายแพร่

กระจายจนทำให้กล่าวกันว่าฉายแสงแล้วทำให้ตายทุกราย

การแพทย์รังสี หมายถึง ปฏิกริยาของรังสีที่มีผลต่อร่างกาย ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณที่ฉายรังสี จะพบน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับอวัยวะที่ได้รับรังสี, พื้นที่ฉายรังสี, ปริมาณรังสีที่ให้ตลอดจนความพร้อมของผู้ป่วยในการเตรียมร่างกายและจิตใจ อาการต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจะได้รับการอธิบายจากแพทย์ให้ผู้ป่วยเข้าใจถึงอาการที่อาจเกิดขึ้น, วิธีการปฏิบัติตนรวมทั้งการรักษาให้ผู้ป่วยทราบก่อนการรักษา และระหว่างการรักษา จะได้รับการดูแลจากแพทย์ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถปรึกษาได้ตลอดระยะเวลาของการรักษาและหลังการรักษา

คำถามที่เกิดขึ้นบ่อยๆ คือ ฉายรังสีแล้วจะทำให้ผู้ป่วยตายทุกราย ฉายรังสีแล้วทำให้โรควิ่งจากที่เดิมไปสู่ที่อื่นๆ จริงหรือ ก่อนอื่นต้องขออธิบายให้ทราบอย่างย่อๆ ว่า มะเร็งมีวิธีการรักษาที่สำคัญอยู่ 3 อย่าง คือ การผ่าตัด, การใช้รังสี, การใช้เคมีบำบัด, การจะเลือกรักษาโรคด้วยวิธีใดขึ้นอยู่กับชนิดของโรค, ระยะของโรค สภาพร่างกายของผู้ป่วย การรักษาโดยการผ่าตัดหรือใช้รังสีเป็นการรักษาที่มีผลเฉพาะบริเวณที่ต้องการรักษา เช่น เป็นมะเร็งบริเวณกล่องเสียงอาจรักษาโดยการผ่าตัดเอากล่องเสียงออกหรือการใช้รังสีก็ได้มีผลใกล้เคียงกัน แต่การรักษาโดยใช้สารเคมีบำบัดอาจจะเป็นการกินหรือฉีด เพื่อให้สารเคมีแพร่กระจายไปบริเวณที่เป็นโรคและบริเวณต่างๆ ของร่างกายขึ้นอยู่กับชนิดของสารเคมีบำบัดที่ให้

ระยะของโรคมียุ่ส่วนสำคัญอย่างมากในการพิจารณาว่าจะใช้วิธีใดรักษา ในทางปฏิบัติทั่วไป ถ้าเป็นระยะแรกอาจจะใช้วิธีการผ่าตัดหรือใช้รังสี แต่ถ้าเป็นระยะที่รุนแรงอาจจะต้องใช้สารเคมีบำบัด หรือใช้หลายๆ อย่างร่วมกัน เช่น ผ่าตัดร่วมกับการฉายรังสี หรือใช้ทั้งผ่าตัด, ฉายรังสี และเคมีบำบัด

การรักษาโดยใช้รังสีมีวัตถุประสงค์อยู่ 2 อย่าง คือ

1. เพื่อให้หายขาดจากโรค การรักษาโดยวัตถุประสงค์นี้ให้ในกรณีที่เป็นโรคมะเร็งระยะแรก ส่วนใหญ่จะต้องใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 5-7 สัปดาห์
2. เพื่อให้บรรเทาอาการต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากโรคมะเร็ง ในกรณีนี้ผู้ป่วยมักจะมีอาการค่อนข้างมากเกิดจากการเป็นโรคมะเร็งระยะสุดท้าย คือมีการแพร่กระจายของโรคไปยังอวัยวะข้างเคียงหรืออวัยวะต่างๆ จนเป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยเกิด

อาการต่างๆ เช่น อาการปวด, อาการอุดตัน, อาการตกเลือด เป็นต้น การแพร่กระจาย อาจจะไปที่กระดูก, ปอด, ตับ, สมอง ซึ่งแน่นอนผู้ป่วยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะต้องเสียชีวิต การใช้รังสีรักษาในผู้ป่วยเหล่านี้เพื่อลดอาการทุกข์ทรมานจากโรค มิได้มุ่งหวังให้ผู้ป่วยหายจากโรค ดังนั้นคำพูดที่ว่าฉายแสงแล้วตายทุกรายมักจะมาจากสาเหตุนี้ ซึ่งการฉายรังสีไม่ใช่เป็นสาเหตุทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต แต่เกิดจากโรคที่ทำให้ผู้ป่วยไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

คิดดูง่าย ๆ ถ้าการใช้รังสีรักษาโรคแล้วทำให้ผู้ป่วยตาย ทำไมทั่วโลกจึงใช้วิธีการนี้รักษาโรค มีการลงทุนมหาศาลในการจัดเตรียมทั้งในด้านเครื่องมือ, คน และสถานที่ อีกอย่างหนึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ผู้ป่วยมากมายที่หายจากโรคจากการใช้รังสีไม่ค่อยมีคนนำมากล่าวถึง แต่ถ้าผู้ป่วยตายมักจะเป็นข่าวร่ำลือบอกกล่าวต่อกันมา ทำให้เห็นว่าการฉายรังสีเป็นสิ่งที่น่ากลัว

ส่วนประเด็นที่ว่าฉายรังสีแล้วทำให้โรคร่วงจากที่เดิมไปสู่อวัยวะอื่นๆ ทำให้ผู้ป่วยถึงแก่ชีวิตนั้นก็มีความเข้าใจผิด การร่วงหรือการแพร่กระจายของโรคเป็นไปตามกลไกปกติของมะเร็ง ซึ่งสามารถแพร่ไปบริเวณข้างเคียง, แพร่ไปทางกระแสเลือด, กระแสน้ำเหลืองไปสู่อวัยวะต่างๆ ของร่างกาย

สิ่งต่างๆ ที่ได้อธิบายมาทั้งหมดพอจะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าการฉายรังสีมิได้เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับผู้ป่วยหรือญาติก็คือ การขอคำปรึกษากับแพทย์ เพื่อให้ได้รับการรักษาดูแลที่ดีที่สุด อย่าลืมนะเร็งเป็นโรคร้าย แต่หายได้ ถ้าได้รับการรักษาที่ถูกต้อง

